



ПОСТАНОВЛЕНИЕ

КАРАР

«20» ноябрь 2025 ел

№ 1131

**2026-2030 елларга Татарстан
Республикасы Арча муниципаль
районында шәхси ярдәмче
хужалыкларны үстерү муниципаль
программасын раслау турында**

Россия Федерациясе Бюджет кодексының 78 статьясы, “Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында” 2003 елның 6 октябрэндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон, “Шәхси ярдәмче хужалык турында” 2003 елның 7 июлендәге 112-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенен “Авыл хужалыгын үстерүнең һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарларын жайга салуның дәүләт программасы турында” 2012 елның 14 июлендәге 717 номерлы карары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының “Татарстан Республикасы халкының шәхси ярдәмче хужалыкларын үстерү концепциясен раслау турында” 2006 елның 30 мартындагы 136 номерлы карары нигезендә Арча муниципаль районында сыерлар санын саклап калу һәм арттыру чараларын үткәрү максатларында, Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты **КАРАР БИРӘ:**

1.Расларга:

1.1. 2026-2030 елларга Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерү программасын, 1 нче кушымта нигезендә.

1.2. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә шәхси ярдәмче хужалыкларда сыерларны (таналарны) ясалма орлыкландыруны финанслау тәртибе, 2 нче кушымта нигезендә.

2. Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитетының икътисад һәм финанс бүлегенә районның авыл жирлекләре башлыкларына әлеге Карарның шартларын һәм тәртибен житкерергә.

3. Әлеге карарны Татарстан Республикасының рәсми хокукый мәгълүмат порталында (<http://pravo.tatarstan.ru>) бастырып чыгарырга һәм Арча муниципаль

4. Әлеге карарның үтәлешен тикшереп торуны Татарстан Республикасы Авыл хужалыгы һәм азык-төлек министрлыгының Арча муниципаль районындагы авыл хужалыгы һәм азык-төлек идарәсе башлыгы Л. И. Абдуллинга йөкләргә.

ЫҢ БАШКАРУНЫ

Key

И.А. Галимуллин

2026-2030 ЕЛЛАРГА ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ АРЧА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫНДА ШӘХСИ ЯРДӘМЧЕ ХУҖАЛЫКЛАРНЫ ҮСТЕРҮНӨҢ МУНИЦИПАЛЬ ПРОГРАММАСЫ

Проблеманың характеристикасы һәм аны программалы ысуллар белән хәл итү кирәклеге нигезләү

Авыл хуҗалыгын тотрыклы үстерү төрле милек формаларындагы хуҗалыкларның гармонияле эшләвен күз алдында тоту. Халыкның шәхси ярдәмче хуҗалыклары (алга таба - ШЯХ) агросәнәгать комплексында житештерүне оештыруның иң сыгылмалы һәм динамик формаларының берсе булып тора, аларның төп бурычы - гаилә ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен авыл хуҗалыгы продукциясе житештерү. Халыкның шәхси ярдәмче хуҗалыклары авыл халкы өчен азык-төлек продуктлары керүнең төп чыганаclarының берсенә һәм Россиянең, шул исәптән Татарстан Республикасында да, азык-төлек базарының актив субъектына әверелә. Авыл хуҗалыгы милли икътисадның мөһим өлкәсе булып тора, агросәнәгать комплексының үзәк звеносын тәзи.

Республика аграр сәясәте кысаларында федераль һәм республика максатчан программалары гамәлгә ашырыла.

Бюджет ярдәме методлары максатчанрак кулланыла башлады, процент ставкаларының бер өлешен бюджет акчалары исәбеннән субсидияләү нигезендә кредитлау методлары камилләштерелде, авыл хуҗалыгы житештерүен һәм азык-төлек базарын дәүләт жайга салуы методларынан файдалану киңәйтелде.

Әмма, күрелгән чараларга карамастан, районның шәхси хуҗалыкларында эре мөгезле терлекләр саны кими бара, кайбер продуктивлык күрсәткечләренең ирешелгән дәрәжәсе житештерү түгел.

Өлеге бурычны чаралар комплексын гамәлгә ашыру нигезендә хәл итү кече хуҗалыкларны тотрыклы үстерү өчен шартлар тудыруны, терлекчелек продукциясен житештерүнең һәм терлекләрнең баш санын тизләтелгән үстерүне тәмин итәчәк.

Халыкның шәхси ярдәмче хуҗалыклары үзләренең төп функциясен үтәп, районның азык - төлек базарын да тулыландыралар. Халыкның шәхси ярдәмче хуҗалыклары эшчәнлегә авылда социаль бурычларны хәл итүгә һәм,

барыннан да элек, авыл халкының мәшгульлеген тәэмин итүгә, артык авыл хужалыгы продукциясен сатудан өстәмә керем алуға зур өлеш кертә. Шулай итеп, халыкның шәхси ярдәмче хужалыклары, икътисад институты буларак, авыл жәмәгәтьчелегенең социаль тотрыклылыгының фундаменталь нигезен тәшкил итәргә тиеш.

Халыкның күпчелек шәхси ярдәмче хужалыклары гаилә хужалыклары булып тора, алар терлекчелек продукциясен йорт яны кишәрлекләреннән алынган азыклардан, шулай ук арендага бирелгән жир пайлары (өлешләр) өчен түләү сыйфатында алынган авыл хужалыгы продукциясеннән файдаланып житештерәләр.

2025 елның 1 гыйнварына Арча муниципаль районында авыл жирлекләре буенча шәхси ярдәмче хужалыкларда авыл хужалыгы продуктлары житештерү белән 12202 йорт шөгыйльләнә. Гомумән алганда, район халкының шәхси ярдәмче хужалыкларында 13093 баш эре мөгезле терлек бар, шулардан 5637 баш сыер.

2025 елның 1 гыйнварына шәхси ярдәмче хужалыкларда авыл жирлекләрендә терлекләрнең булуы турында мәгълүмат

Авыл жирлеге исеме	эре мөгезле терлекләр саны	шул исәптән сыерлар
Арча шәһәре	560	206
Апаз авыл жирлеге	1181	640
Кәче авыл жирлеге	198	85
Наласа авыл жирлеге	516	188
Яңа Кенәр авыл жирлеге	1181	428
Яңа Кишет авыл жирлеге	707	398
Яңа Кырлай авыл жирлеге	841	382
Сеже авыл жирлеге	1013	435
Урта Аты авыл жирлеге	486	163
Урта Курса авыл жирлеге	997	306
Иске Кырлай авыл жирлеге	868	376
Иске Чүриле авыл жирлеге	385	152
Ташкичү авыл жирлеге	1384	626
Үрнәк авыл жирлеге	964	462
Утар-Аты авыл жирлеге	656	284
Шушмабаш авыл жирлеге	991	409
Яңасала авыл жирлеге	165	97
Район буенча гомуми	13093	5637

Муниципаль программаның максаты һәм бурычлары

Татарстан Республикасы Арча муниципаль районында шәхси ярдәмче хужалыкларны үстерү программасы, дәүләт ярдәмен исәпкә алып, халыкта шәхси ярдәмче хужалыкларның тотрыклы үсешен һәм нәтижелелеген арттыруга юнәлдерелгән.

Куелган максатларга түбәндәге бурычларны хәл итү юлы белән ирешелергә мөмкин:

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларының нәтижәле эшчәнлегенә ярдәм итә торган хокукый база һәм икътисадый уңай шартлар булдыру;

- шәхси ярдәмче хужалыкларны жир кишәрлекләре белән тәмин итү;

- азык базасын киңәйтү;

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларын финанс белән тәмин итү механизмнарын булдыру;

- авыл халкының социаль шартларын яхшырту һәм тормыш дәрәжәсен күтәрү;

- авылда икътисадый актив халыкның мәшгульлеген арттыру;

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыклары үзара хезмәттәшлегенә һәм кооперацияләүнең нәтижәле механизмын булдыру;

Өлеге Концепция кысаларында уздырыла торган төп чаралар түбәндәгеләргә юнәлдерелгән:

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларын үстерүне законнар һәм башка норматив тәмин итүне камилләштерү;

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларының авыл хужалыгы оешмалары, крестьян (фермер) хужалыклары, эшкәртү һәм сәүдә предприятиеләре белән үзара хезмәттәшлеген камилләштерү һәм базар интеграциясенә башка формаларын оештыруга ярдәм итү;

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларына мәгълүмати-консультацион хезмәт күрсәтүне оештыру;

- халыкның шәхси ярдәмче хужалыкларына ярдәм итүдә жирле үзидарәнең ролен арттыру.

Авил хужалыгы житештерүенең динамикалы икътисадый үсешен, авыл халкының мәшгульлеген тәмин итүдә хужалык итүнең кече формаларының ролен арттыру һәм аларның тормыш дәрәжәсен яхшырту өчен авыл хужалыгында, шул исәптән авыл хужалыгы продукциясен житештерүне һәм эшкәртүне оештыру өлкәсендә эшкуарлыкның кече формаларын алга таба үстерү күздә тотыла.

Шәхси ярдәмче хужалыкларның оештыруның һәм аларның эшчәнлегенә хокукий нигезләре

Шәхси ярдәмче хужалык алып баруны хокукий жайга салу Россия Федерациясе Конституциясе, “Шәхси ярдәмче хужалык турында” Федераль закон, башка федераль законнар, Россия Федерациясенең башка норматив хокукий актлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнарының һәм Арча муниципаль районы жирле үзидарә органнарының алар нигезендә кабул ителә торган норматив хокукий актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

Санап үтелгән хокукий актлар нигезендә шәхси ярдәмче хужалык шәхси ярдәмче хужалык алып бару өчен бирелгән һәм (яисә) сатып алынган жир кишәрлегендә шәхси ихтияжларны канәгатьләндерү максатларында гражданның һәм аның гаилә әгъзаларының авыл хужалыгы продукциясен житештерү һәм эшкәртү буенча эшқуарлык эшчәнлегә формасы булып тора.

Шәхси ярдәмче хужалык алып баручы гражданныр мәжбүри пенсия иминияте буенча хокукий мөнәсәбәтләргә Россия Федерациясе законнары нигезендә ирекле рәвештә керергә хокуклы.

Шәхси ярдәмче хужалык алып бару бердәнбер керем чыганагы булган хезмәткә сәләтле яшәтәге гражданныр гаиләнең жан башына уртача кереме, шәхси ярдәмче хужалыкта житештерелгән авыл хужалыгы продукциясен сатудан кергән керемнәрне дә кертеп, Татарстан Республикасы буенча билгеләнгән яшәү минимумыннан артмаган очракта эшсез дип таныла.

Гражданныр шәхси ярдәмче хужалыкларда житештерелгән авыл хужалыгы продукциясен муниципаль һәм башка базарларда, эшкәртү һәм әзерләү предприятиеләрендә, оешмаларда, житештерү һәм кулланучылар авыл хужалыгы кооперативлары аша һәм башка юридик затлар аша үзләре теләгәнчә ирекле рәвештә сата алалар.

Шәхси ярдәмче хужалык алып баручы гражданнырның мөлкәте шушы максатлар өчен бирелгән, алынган яисә сатып алынган жир кишәрлегеннән, терлектән, кошлардан, умарталардан, күпъеллык утыртмалардан, торак биналардан, хужалык һәм башка корылмалардан, авыл хужалыгы техникасыннан, жиһазлардан, инвентарьдан, транспорт чараларыннан һәм башка матди ресурслардан, житештерелгән авыл хужалыгы продукциясеннән һәм аны эшкәртү продуктларынан торырга мөмкин.

Халыкның шәхси ярдәмче хужалыгы мөлкәтен формалаштыру чыганакалары булып торалар:

- шәхси ярдәмче хужалык хужасының һәм аның гаилә әгъзаларының акчалары һәм матди чаралары;
- житештерелгән продукцияне реализацияләүдән алынган керемнәр;
- шәхси ярдәмче хужалык алып баручы, авыл хужалыгы житештерү һәм

кулланучылар кооперативларында, башка оешмаларда эшләүче гражданнар эшчәнлегеннән керемнәр;

-кыйммәтле кәгазьләрдән керемнәр;

-бюджеттан дотацияләр һәм дәүләт ярдәменен башка төрләр;

-банкларның һәм башка финанс учреждениеләренен кредитлары;

-гражданнарның һәм юридик затларның хәйрия яисә кире кайтарылмый торган кертемнәре, иганәләре, шул исәптән мирас алу, бүләк итү тәртибендә йә башка закон нигезендә алынган мөлкәт;

-терлек һәм авыл хужалыгы оешмаларыннан һәм хосусый эшкуарлардан натураль түләү тәртибендә алынган яисә арендага алынган башка матди чаралар;

-Россия Федерациясе законнары белән тыелмаган башка чыганаclar.

Жир мөнәсәбәтләре, жир биләү һәм жирдән файдалану механизмын камилләштерү

Жир мөнәсәбәтләрен камилләштерү гражданнарның жиргә конституциячел хокукларын гамәлгә ашыруга, жирнең базар әйләнеше механизмын булдыруга юнәлдереләчәк.

Шәхси ярдәмче хужалыclar хужалары өчен, Россия Федерациясе Жир кодексы нигезендә, шәхси ярдәмче хужалык алып бару өчен муниципаль милектәге жирләрдән гражданнарга милеккә бирелә торган жир кишәрлекләренен иң чик күләмнәре жирле үзидарә органнарының хокукий актлары белән билгеләнәчәк.

Программаны гамәлгә ашыру механизмы һәм тәртибе

Программаны гамәлгә ашыру механизмы һәм тәртибе программа чараларын башкаручыларның азык-төлек иминлеген яхшырту, районның авыл халкы тормыш сыйфатын яхшырту, терлекләренен баш санын арттыру һәм авыл хужалыгы продукциясен житештерү өчен нәтижәле һәм конкурентлыкка сәләтле авыл хужалыгы житештерүен булдыруга юнәлдерелгән килешү гамәлләреннән гыйбарәт.

Шуңа бәйле рәвештә программаны гамәлгә ашыру кысаларында шәхси ярдәмче хужалыclarга муниципаль ярдәм чараларын алга таба үстерү карала:

-муниципаль берәмлек халкы ихтияжлары өчен терлек азыгы (печән, ашлык, салам) эзерләүдә ярдәм районның авыл хужалыгы оешмаларына йөкләнә. Арча муниципаль районы территориясендә урнашкан авыл хужалыгы оешмалары житәкчеләренә һәм крестьян (фермер) хужалыclarы башлыкларына халык ихтияжларын пай һәм хезмәт хагы исәбенә бирелә торган азык исәбеннән тәмин итәргә;

-Арча муниципаль районы территориясендә пай жирләре өчен аренда түләвенң минималь күләмен бер гектарга 1500 сум күләмдә билгеләргә;

-сөт жыючыларга халыктан сатып алына торган 1 литр сөт өчен сөт эшкәртү заводларына тапшыру бәясеннән 2 сумнан да ким булмаган күләмдә исәп-хисап ясарга;

-авыл жирлекләре башлыкларына халыкны яшь эре мөгезле терлекләр белән тәмин итүне һәм терлек сую цехы һәм кооперативлар аша ит сатуны оештырырга;

-шәхси ярдәмче хужалыкларда сыерларны (таналарны) ташламалы ясалма орлыкландыруны республика бюджеты акчалары исәбеннән оештырырга.

Программаны үтәү критерийлары

Программа чаралары шәхси ярдәмче хужалыкларда житештерү эшчәнлеген үстерүне тәмин итәргә һәм районда яшәүче авыл халкының нормаль тормышы өчен шартлар тудырырга мөмкинлек бирәчәк.

Программаны үтәү критерие булып савым терлекләренң баш санының 2025 ел дәрәжәсенә карата ел саен кимендә 3% ка артуы тора.

Контрольне оештыру

Башкарма комитет бюджет акчаларын максатчан куллануны тикшереп тора һәм Программаның нәтижәлегенә аудит үткәрә.

Программа чараларының барышы һәм нәтижәләре һәр яртыеллыкта Арча муниципаль районы Башкарма комитетында авыл жирлекләре башлыклары катнашында тикшерелә.

Квартал саен Программаны гамәлгә ашыру турында хисап Район башлыгына тапшырыла.

**Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы территориясендә
шәхси ярдәмче хужалыкларда сыерларны (таналарны) ясалма
орлыкландыруны финанслау тәртибе**

1. Авыл хужалыгы товарлары житештерүчеләр (алга таба – хезмәт күрсәтүләр алучылар) булган шәхси ярдәмче хужалыкларда сыерларны (таналарны) ясалма орлыкландыруны финанслау республика бюджеты акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

Авыл хужалыгы житештерүенә дәүләт ярдәме буенча аерым дәүләт вәкаләтләрән гамәлгә ашыру өчен вәкаләтле орган функцияләрән Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы Башкарма комитеты башкара.

2. Сыерларны (таналарны) ясалма орлыкландыру буенча хезмәтләрне «Арча район дәүләт ветеринария берләшмәсе» дәүләт бюджет учреждениесе (алга таба – башкаручы) күрсәтә.

3. Ясалма орлыкландыру Арча муниципаль районы территориясендә ясалма орлыкландыру буенча хезмәт күрсәтүгә хезмәт алучылардан кергән заявклар нигезендә башкаручы тарафыннан башкарыла.

Ясалма орлыкландыру буенча хезмәт күрсәтүгә гаризаны (алга таба - гариза) хезмәтне алучылар башкаручыга язмача ирекле рәвештә йә сыерда яисә танада аулау билгеләре күренгән чорда телефон аша мөрәжәгать итеп жиберәләр. Кергән гаризаларны башкаручы заявкларны исәпкә алу журналында әлегә Тәртипкә 1 нче кушымтадагы форма буенча алар керү чиратлыгы тәртибендә терки. Язма рәвештә кергән гаризалар башкаручыда саклана.

Шәхси ярдәмче хужалык алып баручы гражданның заявка алган көннән алып 12 сәгать эчендә башкаручы хезмәт алучыга баруны үзгөштыра.

Ясалма орлыкландыру буенча хезмәтләрне беренчел күрсәтү көнендә:

1) хезмәтне алучылар башкаручыга әлегә Тәртипкә 2 нче кушымта нигезендә ясалма орлыкландыру буенча хезмәт күрсәтү турында гариза тапшыралар. Сыерларны һәм таналарны ясалма орлыкландыру буенча

хезмәт күрсәтү турында гаризаны алучылар хезмәт алучының һәр сыерына һәм танасына бирәләр;

2) башкаручы ясалма орлыкландыру хезмәте күрсәтү турында мәгълүматны әлеге Тәртипкә 3 нче кушымтада каралган формада сыерларны һәм таналарны ясалма орлыкландыру журналына кертә, ясалма орлыкландыру хезмәте күрсәтү турында касса чегы бирә.

3) ясалма орлыкландыру буенча хезмәтне беренчел күрсәткән көннән алып 30 календарь көн эчендә башкаручы сыер һәм тананың буазлыгын ачыклау өчен хезмәт алучыга килә;

4) сыер яки тананың буазлыгы булмаган очракта (сыер яки тананың яңадан ауга килүе) башкаручы кабат ясалма орлыкландыру хезмәтен күрсәтергә тиеш. Бер сыерны яисә тананы ясалма орлыкландыру буенча хезмәт күрсәтү нәтижәсе аның буазлыгының билгеләнгән булуы була.

5) сыерның яисә тананың буазлыгын әлеге Тәртипкә 4 нче кушымтада каралган рәвештә сыерларны (таналарны) ясалма орлыкландыру буенча хезмәтләр күрсәтү акты (алга таба – күрсәтелгән хезмәтләр акты) раслый, ул башкаручы белән шәхси ярдәмче хужалык алып баручы граждан арасында сыерда яисә танада буазлыкка диагностика үткөрү нәтижәләре буенча сыерның яисә тананың буазлыгын кабат күрсәткән көннән алып өч айдан да соңга калмыйча төзелгән ясалма орлыкландыру. Бу мәгълүматны башкаручы сыерларны һәм таналарны ясалма орлыкландыру журналына «Искәрмә (дәвалау, стимуляция)» графасына кертә.

Башкаручы Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы башкарма комитеты вазыйфа затларына теләсә кайсы вакытта заявканы исәпкә алу журналы һәм сыерларны һәм таналарны ясалма орлыкландыру журналы, шулай ук язма рәвештә кергән заявканы һәм ясалма орлыкландыру буенча хезмәт күрсәтү турындагы гаризалар, аларга кушып бирелгән хезмәтләр алучылар тарафыннан тәкъдим ителгән документлар белән танышу мөмкинлеген тәэмин итә.

6) Арча муниципаль районы башкарма комитеты Татарстан Республикасы Арча муниципаль районы халкына ясалма орлыкландыру хезмәте алу тәртибе турында, башкаручы турында мәгълүматны (адрес, телефон, эшләү вакытлары) Арча муниципаль районының рәсми сайтына (arsk.tatarstan.ru) урнаштырып һәм “Арча хәбәрләре” («Арский вестник») газетасы аша житкерә.

Татарстан Республикасы
Арча муниципаль районы
территориясендәге шәхси ярдәмче
хужаһлыҡларда сыерларны (таналарны)
ясалма орлыҡландыруны
финанслау Тәртибенә
I нче кушымыта

Заявканың исәпкә алу журналы

Заявканың тәртип номеры	Сыерларны һәм таналарны ясалма орлыҡландыру буенча хезмәт күрсәтүгә заявка көрү датасы	Шәхси ярдәмче хужаһлыҡ алып баручы гражданның фамилиясе, исеме, әтисенен исеме (соңгысы - булган очракта), адресы, телефон номеры